

Mariański, Janusz

"Społeczne uwarunkowania postaw młodzieży wobec AIDS (na przykładzie szkół średnich Płocka)", Mirosław Milewski, Kraków 2005 : [recenzja]

Studia Płockie 34, 283-286

2006

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

**Mirosław Milewski, *Społeczne uwarunkowania postaw młodzieży wobec AIDS (na przykładzie szkół średnich Płocka)*,
Kraków 2005, Zakład Wydawniczy „NOMOS”, ss. 416.**

Jedną z najgroźniejszych chorób we współczesnym świecie jest AIDS. Każdego roku zabija miliony ludzi na całym świecie. Szacuje się, że w najbliższych latach odsetek ten będzie się zwiększał. Skutki tej choroby widoczne są nie tylko w życiu osób nią dotkniętych i ich rodzin, ale również w życiu społeczeństw lokalnych, a nawet całych krajów (np. afrykańskich). Wywołuje ona bardzo często lęk wśród wielu osób, który pociąga za sobą krytyczne nastawienie do zakażonych HIV i chorych na AIDS. Przyczyn takiego stanu rzeczy jest na pewno wiele. Wydaje się, że jedną z najistotniejszych jest brak wiedzy na temat tej choroby. Liczne stereotypy i uprzedzenia można właśnie skutecznie przewycięzać odpowiednią edukacją i profilaktyką.

Problematyka AIDS jest nie tylko kwestią medyczną, stała się ona wręcz zjawiskiem kulturowym. Zajmują się nią osoby z różnych dyscyplin naukowych, nie tylko lekarze, ale również psycholodzy, socjolodzy, a nawet teologowie. Dziś nie ma wątpliwości, że AIDS stanowi poważny problem społeczny, medyczny, psychologiczny i duszpasterski. AIDS jest chorobą przerażającą nie tylko dlatego, że prowadzi do nieuniknionej śmierci, ale także ze względu na zasięg i specyfikę, która polega na polaryzacji społecznego postrzegania tego problemu. Postawy młodzieży wobec AIDS kształtują się pod wpływem różnych uwarunkowań osobowościowych i społecznych. Ciekawą próbę przybliżenia tej problematyki podjął ks. Mirosław Milewski w książce *Społeczne uwarunkowania postaw młodzieży wobec AIDS (na przykładzie szkół średnich Płocka)*.

Zrealizowane przez Autora w 2003 r. badania socjologiczne w płockich średnich szkołach dotyczą postaw młodzieży klas trzecich wobec AIDS. Obszernie nawiązuje on także do wcześniej przeprowadzonych badań empirycznych dotyczących w różnym zakresie tego zagadnienia, co pozwala ukazać postawy respondentów w szerszym kontekście i przestawić ich specyfikę na tle innych zbiorowości społecznych. Szczególnie interesują go zróżnicowania postaw wobec AIDS ze względu na cechy demograficzno – społeczne (płeć, typ szkoły, miejsce zamieszkania, wykształcenie ojca) i religijne (poziom praktyk religijnych).

Opracowanie składa się z rozdziału teoretycznego (AIDS jako problem medyczny, psychologiczny, społeczny i moralny) i rozdziału metodologicznego (Za-

łożenia metodologiczne pracy) oraz trzech rozdziałów empirycznych (III – Poznawczy wymiar postaw wobec AIDS; IV – Emocjonalno-oceniający wymiar postaw wobec AIDS; Behawioralny wymiar postaw wobec AIDS). Całość rozważań zamyka obszerna bibliografia (także opracowania obcojęzyczne) i kwestionariusz ankiety. Charakter zrealizowanych badań socjologicznych jest znaczący pod względem teoretycznym, a uzyskane wyniki empiryczne mogą być przydatne dla praktyki. W zakończeniu są sformułowane bardzo ważne praktyczne postulaty dla nauczycieli i wychowawców.

W pierwszym rozdziale autor ukazuje i analizuje HIV/AIDS jako zjawisko wielowymiarowe. Bazując na dotychczasowej wiedzy naukowej, omawia szczegółowo genezę AIDS, a następnie przedstawia cztery aspekty problemu: medyczny, psychologiczny, społeczny i moralny. W podsumowaniu rozdziału podkreśla, że „problemy związane z tą chorobą są złożone i w dużym stopniu ze sobą połączone” (s. 84). W drugim rozdziale prezentuje założenia metodologiczne pracy. Szeroko omawia badania własne, hipotezy ogólne i empiryczne, metodę i sposób realizacji badań oraz charakterystykę badanych zbiorowości. Wyjaśnia dwa kluczowe pojęcia „postawa” i „młodzież”. Za Stefanem Nowakiem przyjął w pracy strukturalną koncepcję postawy, jako najbardziej adekwatną. W oparciu o nią określił, jak rozumie postawę wobec AIDS – „to taka postawa, której obiekt przynależy do problematyki związanej z AIDS i odnosi się do pojedynczych zagadnień związanych z tą chorobą, np. sposobów unikania zakażenia HIV, lub ma bardziej całościowy charakter, np. gotowość do kontaktów z osobami dotkniętymi HIV/AIDS” (s. 91).

Kolejne trzy rozdziały eksplorują wyniki badań empirycznych. W rozdziale trzecim ks. Milewski omawia szczegółowo poznawczy wymiar postaw młodzieży wobec AIDS (s. 121-1212). Porusza następujące kwestie: wiedza ogólna o AIDS i źródłach zakażenia HIV, przekonania respondentów dotyczące ryzykownych zachowań. Dalej omawia znajomość objawów AIDS i sposobów unikania zakażenia wirusem HIV w środowisku młodzieży szkolnej. Uwzględnia również wiedzę respondentów o źródłach informacji na temat HIV/AIDS. W odniesieniu do pierwszej grupy zagadnień, respondenci wykazali się niezbędnymi kompetencjami, natomiast w odniesieniu do pozostałych spraw, zaobserwowano pewne braki, np. swoistą „białą plamą” jest wiedza o objawach AIDS. Warto zauważyć, że wiedzę o HIV/AIDS młodzież czerpie najczęściej z mass mediów (telewizja, radio i czasopisma młodzieżowe) oraz od nauczycieli.

W rozdziale czwartym otrzymujemy analizę wymiaru emocjonalno – oceniającego postaw badanej zbiorowości wobec AIDS (s. 213-290). Składa się na niego pięć elementów szczegółowych. Najpierw Autor przybliżył stosunek emocjonalny respondentów do ludzi chorych na AIDS, następnie ukazuje dystans społeczny ankietowanej młodzieży wobec osób chorych na AIDS, preferowane formy opieki nad nimi oraz ocenę osób i instytucji działających na rzecz AIDS, pomagających chorym na AIDS w pokonywaniu podstawowych problemów życiowych. Rozdział zawiera również analizy dotyczące AIDS w kontekście problemów społecznych funkcjonujących w Polsce.

Lektura tej części książki uświadamia, że ankietowana młodzież charakteryzuje się bardzo pozytywnym odniesieniem do zakażonych HIV i chorych na AIDS, zarówno do dorosłych, jak i dzieci. Badani wyrażali współczucie wobec chorych, byli przekonani, że nie należy ich izolować od społeczeństwa oraz wyrażali pogląd, że powinno się ich oceniać jak każdego innego człowieka. Jednakże, sformułowana przez respondentów ocena chorych na AIDS w kontekście ocen innych grup społecznych pokazuje, że młodzież postrzegала ich nieco mniej życzliwie niż osoby kalekie i upośledzone umysłowo, i bardziej życzliwie niż chorych psychicznie, narkomanów i alkoholików. Pozytywny stosunek młodzieży do osób żyjących z AIDS, potwierdzają deklarowane preferencje dotyczące typu opieki nad nimi. Wśród zaproponowanych do wyboru form opieki, dominujące miejsce zajmuje pomoc świadczona przez rodzinę, a w dalszej kolejności przez MONAR i szpital zakaźny. Pomimo aprobującego stosunku emocjonalnego do problematyki AIDS, młodzież nie zaliczała jej do najważniejszych problemów społecznych w Polsce, a chorych nie uznawała za najbardziej potrzebujących pomocy.

Ostatni, piąty, rozdział dotyczy behawioralnego wymiaru postaw badanej młodzieży wobec AIDS (s. 291-362). Autor analizuje stosunek respondentów do badań profilaktycznych, w tym do miejsca wykonywania testu i faktu samego testowania. Omawia gotowość badanych do osobistych kontaktów z osobami dotkniętymi HIV/AIDS, w tym prawdopodobieństwo styczności z zakażonymi, zgodę na ewentualny kontakt z ludźmi żyjącymi z AIDS, reakcje badanych na obecność chorego w środowisku i zachowanie w sytuacji bliskiej styczności z dotkniętymi HIV/AIDS. Ks. Milewski przedstawia również ważny problem tolerancji i nietolerancji respondentów wobec chorych na AIDS.

Interesujące jest, iż zdecydowana większość respondentów prawidłowo ustosunkowała się do kwestii związanych z wykonywaniem testów na obecność HIV oraz z miejscem jego wykonywania. Natomiast w odniesieniu do ewentualnego obowiązku testowania, młodzież wykazała się daleko posuniętym rygoryzmem, uznając w większości konieczność tej praktyki. Raczej zachowawczą postawę wobec chorych na AIDS sugerowałby fakt, że na kontakty z nimi zgodziłaby się tylko około połowa badanych. Pozostali dzielili się w tej kwestii wyraźnie na dwie grupy: „przeciwników” i „nie mających zdania”. Gdy jednak należało określić swoje zachowanie wobec chorego na AIDS żyjącego w środowisku respondenta, reakcje są zdecydowanie pozytywne, to znaczy, młodzież nie miałaby zastrzeżeń wobec tych osób i pełnienia przez nie różnych ról społecznych (wyraźny sprzeciw odnotowano jedynie w przypadku lekarza). O pozytywnym stosunku do chorych na AIDS świadczą także deklaracje młodzieży dotyczące ewentualnej bliskiej styczności z tymi ludźmi oraz autodeklaracje wskazujące na ich tolerancję wobec żyjących z AIDS. Warto zauważyć, że w opinii ankietowanych ich rówieśnicy charakteryzują się mniejszą tolerancją (s. 339-356).

Ogólnie można powiedzieć, że w środowisku młodzieży szkół średnich upowszechniają się raczej pozytywne postawy wobec AIDS, jakkolwiek nieco zróżnicowane ze względu na trzy komponenty postawy: poznawczy, emocjonalno – oceniający i behawioralny (w większości były to zależności na słabym poziomie).

Interesujące jest zakończenie książki, w którym otrzymujemy syntetyczne podsumowanie badań terenowych, skoncentrowane wokół problemów węzłowych, oraz ciekawe wnioski i wizję dalszych badań na podjęty w niej temat.

Dokonując syntetycznej, merytorycznej, oceny recenzowanej pracy, można stwierdzić, że jest to bardzo udana próba spojrzenia na problem postaw młodzieży wobec HIV/AIDS. Należy zauważyć, że ks. M. Milewski wykonał gigantyczną pracę badawczą. Przygotował samodzielnie kwestionariusz ankiety, przeprowadził znaczące badania terenowe i opracował w pełni poprawnie wyniki uzyskane w trakcie badań socjologicznych. Autor poprawnie operuje testem chi-kwadrat. xInteresująco zrekonstruował postawy młodzieży szkół średnich wobec AIDS. Wskazał na cechy i czynniki społeczno – kulturowe kształtujące te postawy, opisał postawy młodzieży wobec kontrowersyjnych moralnie i prawnie zachowań oraz zjawisk związanych z HIV/AIDS. Ukazał nie tylko postawy w wymiarze globalnym jako charakteryzujące całą zbiorowość badanej młodzieży płockiej, ale również w przekroju cech demograficzno – społecznych i religijnych.

Pewien niedosyt pozostawia brak tabel czy wykresów. Graficzna eksploracja danych socjologicznych z pewnością ułatwiłaby lekturę i niewątpliwie sprzyjałaby pełniejszej percepcji prezentowanych treści. Wydaje się również, że wśród zmiennych niezależnych można było umieścić jakiś czynnik, prawdopodobnie wynikający ze specyfiki AIDS, który trudno określić na podstawie przeprowadzonych badań, a który znacząco różnicowałby postawy młodzieży. Jak można przypuszczać polaryzacja postaw wobec AIDS wynikać może także z osobistych zainteresowań tą kwestią lub z poziomu ogólnych kompetencji w zakresie problematyki życia społecznego. Można mieć pewne zastrzeżenia do sformułowania kilku pytań z kwestionariusza ankiety (np. pyt. 41).

Należy zauważyć, że recenzowana książka zasługuje na uwagę. Jak się wydaje, może być przydatna nie tylko dla osób profesjonalnie zajmujących się kwestiami HIV/AIDS, ale również dla szerszego grona osób zainteresowanych tą problematyką. Ze względu na przyjęcie strukturalnej koncepcji postawy praca M. Milewskiego w pewien sposób wypełnia swoistą lukę badawczą w literaturze przedmiotu. Wykorzystał w znaczący sposób literaturę socjologiczną i psychologiczną, a także z nauk medycznych. Szczególnie podkreślić trzeba wykorzystanie w pracy wyników różnych badań empirycznych, co ubogaca treść, i jednocześnie uatrakcyjnia lekturę. Praca napisana jest bardzo przystępnym, a jednocześnie konkretnym językiem, co nie zawsze jest łatwe w przypadku dość hermetycznego języka socjologicznego. Ogólnie książkę ks. Mirosława Milewskiego należy ocenić bardzo pozytywnie.

Ks. Janusz Mariański